

מקורות לנושא: העתקה במבחנים - טוהר המידות - יושר

הנושא של **יושר במבחנים** מציב בפנינו אתגר מוסרי ואמוני, ידוע הסיפור עם החפץ חיים:

מסופר על ה'חפץ חיים' שנסע עם עגלון אחד, ובדרך הגיעו לאיזה שדה.

העגלון ירד על מנת לקחת משם תבואה לתת לסוסים שלו. לפתע שמע העגלון את ה'חפץ חיים' זועק "רואים! רואים!" מיד רץ לעגלה בלי לקחת כלום.

לאחר שהתקדמו מעט והסתכל לצדדים וראה שאין איש.

אמר ל'חפץ חיים', מי רואה אותי ?

אמר לו החפץ חיים, מהשמים רואים אותך.

הבין העגלון, שלמעלה, הוא שכח להסתכל.

כאשר אנחנו מתמודדים עם האתגר וההתלבטות האם לנהוג ביושר ביחס למבחן שאנחנו עומדים בהם, אנחנו שוכחים שגם מלמעלה רואים אותנו. או שמא אנחנו מתכחשים לזה במודע.

זו בהחלט לא בעיה של בין אדם לחבירו אלא בהחלט גם בין אדם למקום, לא רימיתי את המורה בלבד אלא גם **פגמתי בצלם האדם שבי**.

ליקטתי בפניכם מספר מקורות לעיון בנושא:

מתוך אתר: כיפה.

א. תוכן השאלה:

לכבוד הרב שלום.

אני לומד במכללה ובמבחן שעשיתי, ראיתי כמה מחברי לכיתה מעתיקים ומעבירים תשובות. האם עלי ליידע את המרצה בנידון?

תוכן התשובה:

אינני חושב שאתה צריך ליידע את המרצה, החובה עליך לפי התורה, היא מצוות תוכחה "הוכח תוכיח את עמיתך". כמובן, יש לעשות זאת בצורה מכובדת, כל אחד- בשיחה אישית, שאחרים לא ישמעו (שלא תגיע להלבנת פנים, חלילה) אך אם אתה מעריך שתוכחה שלך תגרום להם להתפרץ כלפיך בצעקות, עלבונות ודברים אסורים אחרים- אל תוכיח.

התשובה התקבלה מהרב מאיר צוקרמן
בתאריך ט"ו אב תשס"ז

ב. תוכן השאלה:

אני ב"ה לא מעתיקה במבחנים כבר כ- שנה וחצי.. יכול להיות שזו שאלה טיפשית אבל גם בנות שלא מעתיקות אין להם בעיה לגלות לבנות.. האם זה בכלל מותר?

תוכן התשובה:

שלום רב!

קודם כל- כל הכבוד שאת לא מעתיקה במבחנים. זה ממש מכה של הציבור שלנו- הוא מעתיק במבחנים יותר מכל ציבור אחר (למרות שנתפסים פחות). זה לא רק איסור דאורייתא של "גניבת דעת" (מהמורה, מהמעסיק לעתיד, מההורים, מהאוניברסיטאות והמכללות ומכל גורם אחר שמעוניין בציונים) אלא גם חילול ה' מאוד מאוד גדול. בעיקר כי ההעתקות ממוסדות כ"כ בתוך בתי הספר שלנו.

לכן גם לסייע להעתקות הינו אסור, אפילו אם הגניבת דעת היא מפחות גורמים- ישנו איסור של "לפני עיוור."

שנצליח למגר תופעה בזויה זו ממחוזותינו
אריה

צוות ישיבת הר עציון

התשובה התקבלה מצוות ישיבת הר עציון
בתאריך ז שבט תשס"ז

ג. תוכן השאלה:

שלום כבוד הרב,

סיימתי את כיתה יב' לפני כמה חודשים ועכשיו אני בזמן הראשון שלי בישיבת הסדר .

קיבלתי היום את הציוני בגרות שלי ולצערי באחד מהמקצועות יש לי חשד

להעתקה. ובאמת העתקתי .
לצערי במהלך שנות התיכון העתקות היו דבר שבנורמה אצלנו במחזור
בישיבה התיכונית ובפרט אצלי .
אני מאד מתחרט על כך עכשיו. אני ממש מרגיש שהחשד להעתקה זה עונש
מהקב"ה על כל ההעתקות שלי בשנים האחרונות. וזה בא ללמד אותי שלא
פעלתי בצדק ובהגינות ועל כך מגיע לי עונש .
אני מתחרט על ההעתקות עכשיו וכמה שזה קשה לי לומר ולחשוב אם הייתי
חוזר לתחילת הבגרויות לא הייתי מעתיק .

ולגבי הערעור- בית הספר ישלח ערעור למשרד החינוך על ההעתקה. ואני
רוצה לעשות תשובה על ההעתקה הזאת גם כי זה לא היה בסדר וגם כי
"ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה" ואני מאד רוצה שהערעור
יתקבל, קשה לי המחשבה שלא יהיה לי תעודת בגרות עכשיו בגלל ההעתקה
הזאת ושעלי יהיה לחזור להשלים שוב את המבחן תוך כדי הלימודים
בישיבת ההסדר .

מה עלי לעשות?! איך עושים תשובה על דבר כזה?
ר"ה ויו"כ בשבועות הקרובים ואני מקווה שהקב"ה יסלח לי ויוותר לי על
העונש כי את המסר הבנתי ואני באמת מתחרט .

בתודה ,
ילד השדה.

תוכן התשובה:
שלום וברכה

את הצעד הראשון כבר עשית.
אתה רוצה לתקן. אתה מתחרט.
בענייני תשובה – הכלל היסודי הוא שמה שאפשר לתקן מתקנים, ומה שאי
אפשר – ממתינים לשעת הכושר ומסתערים שוב.
אם יש כוח בידך – בקש שלא יגישו ערעור. זה יהיה מעשה יותר נכון, וחלק
עמוק יותר ומהותי יותר של התיקון, ושל אי רצונך ליהנות מדבר שלא מגיע
לך.

אם אתה לא מסוגל – אל תתרפה מלתקן את מה שכן ניתן לתקן. **עיקר
התיקון: לקבל על עצמך להיות ישר יותר. ישר יותר משמעו לא להעמיד
פנים, לא להתחנף, לבטא באמת את עמדות שלך, לא להיכנע ללחץ
ציבורי, לרדוף צדק אמיתי, להיות אחד ש"הן שלו צדק ולאוו שלו צדק",
ובקיצור: לקיים בעצמך את "מדבר שקר תרחק."**
כך תהפוך את הנפילה בהעתקה למנוע של צמיחה ותיקון, ותהפוך את
הזדונות לזכויות ממש.

אם תרצה ללמוד מעט על ענייני אמת ושקר כחלק מהתיקון, ועל המצבים

בהם מתעמתת האמת עם השלום, תוכל לעשות זאת כאן:
<http://www.ypt.co.il/show.asp?id=20794>

כל טוב ושנה טובה

עשה לך רב / חלק ח' / תשובות / נט. - איסור העתקה בשעת מבחן

(הרב חיים דוד הלוי, הרה"ר של תל אביב)

קבלתי מכתבכם מיום כ"ח בטבת דנא, בשאלתכם דלהלן: אנו לומדים במכינה התורנית... דגש רב מושם כאן על נושא האמת...

לכן הונהגה שיטת מבחני הכבוד האמורה למנוע העתקות במבחנים בשליטתם ובאחריותם של התלמידים עצמם ללא השגחת המורה... התעוררה שאלה: **מהו בעצם איסור העתקה במבחן**, האם קיים בזה איסור כל שהוא, **מה הדין כשהחבר מרשה להעתיק ממנו**, האם זהו שקר רגיל או קל... שאלתנו בעצם היא כיצד ניתן להבין זאת בצורה עמוקה ולהמנע מהעתקות וכו'.

ובכן, התשובה לשאלתכם נתונה במשפט הראשון שבמכתבכם "דגש רב מושם כאן על נושא האמת". כדי להסביר את כל מהות עומק "האמת" נצטרך חיבור מיוחד, אך נסתפק בדברים אחדים.

על האדם שראוי "לגור" באהלי ה' ו"לשכון" בהר קדשו, אומר דוד המלך בספר תהלים: הולך תמים ופועל צדק **ודובר אמת בלבבו** (פרק טו ב). ופירש הרד"ק: כלומר אין צריך לומר כי מה שמדבר בפיו מקיים אלא אפילו **מה שחושב יקיים וישים אמת מחשבתו**. והראב"ע בפירושו ביטא את כל גדלות "דובר אמת" במשפט קצר אחד, **"והוא כל האדם"**, ואין צורך בפירושים.

אמת, היא מששת השאלות ששואלים אדם ביום הדין היא, "נשאת ונתת באמונה" (שבת לא.) ונפסקה בשולחן-ערוך כחיוב לשאת ולתת באמונה (או"ח סי' קנ"ו). הכונה היא כמובן לאמונה ויושר במסחר, וקל-וחומר הוא ליתר שטחי החיים, שאם בפרנסתו של אדם חייב הוא לנהוג באמונה, כל-שכן בכל יתר הדברים שחייב אינם תלויים בהם.

מה שנוגע ישירות לשאלתכם, יש כמובן איסור שקר ורמאות גם כשאינם מבחני כבוד, כי תלמיד המעתיק הוא כפשוטו משקר למוריו, והשקר הוא בידוע איסור חמור, עד שרבותינו התרחקו אפילו מדבר הנראה כשקר (כתובות פה.). וכשמדובר במבחן כבוד, הרי שנוסף על השקר פוגע תלמיד זה בעצמו ובאישיותו, בכך שמועל הוא באימון שנתנו בו.

וכשחבר מרשה להעתיק ממנו, אולי מתוך בושה או מתוך רצון שמירת יחסי חברות, גם הוא עובר על איסור, כי "מסייע הוא בידי עוברי עבירה".

כל זה נוסף על הנזק שגורם תלמיד זה לעצמו, שמוריו אינם יודעים את האמת על רמת ידיעותיו, ואין ספק שהדבר יתנקם בו בעתיד.

ולכן, תבחרו בדרך הישרה והנכונה שבחר בה דוד המלך (תהלים קיט): "דרך שקר הסר ממני. דרך אמונה בחרתי".

שאלות לעיון ולחזרה:

1. מה למדנו מהח"ח ?
2. במה פגמתי כאשר רימיתי?
3. האם צריכים להודיע למורה על תלמיד שמעתיק?
4. מדוע לדעתך הרב שענה לשאלה לא כתב את התשובה שהתלמידים נוהגים לומר: "ולמלשינים אל תהי תקוה"?
5. מהו הפסוק שממנו נלמד את מצוות התוכחה?
6. מתי אין להוכיח את חברי?
7. ממה יש להמנע כאשר אנחנו מוכיחים חבר?
8. זו "גניבת דעת" – הסבר למה הכוונה? ומדוע זו גניבת דעת?
9. מדוע להעתיק זה גורם ל"חילול ה' "?
10. מהו איסור: "לפני עיוור" ? – חפש מקורות להסבר האיסור הזה והסבר אותו.
11. התלמיד שהעתיק בבחינת הבגרות רוצה לעשות תשובה ולמרות זאת קשה לו לעשות תשובה מלאה, מהי התשובה המלאה שהיינו מצפים שיעשה?

12. מהו הכלל של התשובה שלמדנו בתשובה השלישית ? (מתחיל במילים בענייני תשובה - הכלל היסודי).
13. מהו הפסוק בתהילים, שממנו למדנו את הערך של: **לא לומר אחד בפה ואחד בלב. צטט את פירוש הרד"ק.**
14. הסבר את דברי הא"ע בפירושו: "**והוא כל האדם**".
15. נשאת ונתת באמונה, באיזה תחום נאמר משפט זה והאם זה גם קשור לשאלת העתקה במבחנים? הסבר.
16. תלמיד המעתיק במבחן עובר על איסור של: לדברי הרב חיים דוד הלוי.
17. מי שעוזר לחבר להעתיק עובר על איסור של:
18. סטודנט לרפואה שמעתיק במבחנים ונהיה רופא, איזה נזק עלול להגרם מכך?

ובסיום שאלה אישית אליך: האם מה שלמדת יגרום לך להיות ישר עם א-לקים ואנשים ולא להעתיק בשום פנים ואופן (גם אם זה יגרום לך להכשל) במבחנים?

במבחן הקרוב תבחן על שאלות מתוך המידע שלפניך.

חנוכה שמח!!! הרב דב גולדשטיין

(אם יש לך שאלות נא שלח אותם לכתובת המייל שלי: tora@tora.co.il)